

SURİYE SORUNU ve IŞİD'LE MÜCADELEDE ÇÖZÜM ALTERNATİFLERİ

Demokratik, istikrarlı ve aynı zamanda ülke bütünlüğü korunmuş bir Suriye'ye nasıl ulaşılacağı asıl odaklanılması gereken konudur. Bu çözüm, IŞİD ve benzeri yabancı unsurların Suriye'den çekilmesini, içeride şiddetin ve çatışmanın koşulsuz sona ermesini ve demokratik bir Suriye için bir yol haritasının nasıl oluşturulacağını içermelidir.

Tayyar ARI

Suriye ve IŞİD'le mücadelede gelinen noktanın yeni kırılmaları ve yeni riskleri taşıyan bir potansiyele sahip olduğu aşikâr. Özellikle Türkiye'nin Batılı müttefikleriyle ve bölgesel aktörlerle ilişkilerinde yeni sorunlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Burada sorunun aslında bir perspektif farklılığından kaynaklandığını öncelikle belirtmekte yarar var. Türkiye perspektifinden bakıldığında Suriye sorunu ile IŞİD sorunu aynı ölçüde önemli ve eş zamanlı olarak ele alınması gereken sorunlardır. ABD ve diğer Batılı müttefikleri için ise IŞİD sorunu daha öncelikli bir konu haline gelmiştir. Bu bakış açısıyla hareket eden ABD ve diğer Batılı ülkeler soruna sadece bir IŞİD meselesi olarak baktıklarından dolayı kendilerinin bile göze alamadıkları bazı adımları Türkiye'nin atmasını beklemektedir. Maalesef bu bakış açısı, Türkiye'nin 2 milyonun üzerindeki Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yaptığını görmelerini engellemektedir. Bu perspektif farklılığı, Türkiye'nin üslerini açmasını isterken hatta asker göndermesini talep ederken kendilerinin müteci kabul etmedikleri gibi asker de göndermeyerek yaşadıkları çelişkiyi gizleyememektedir. Bunun yanında Kobani meselesi gibi Türkiye'nin iç güvenlik meseleleriyle de doğrudan ilgili konularda daha ileri adımlar atmasını isteyerek Türkiye nezdindeki güvenirliliklerine ciddi anlamda gölge düşürmektedir. Buna benzer çelişkileri, bölgedeki Arap ülkeleri de farklı şekillerde yaşamaktadır. Bu tür politikalar, bölgedeki diğer halkların hassasiyetlerini göz ardı eden yaklaşımlardır ve kaçınılmaz olarak samimiyetleri sorgulanmaktadır. Söz konusu sorunlara yaklaşırken bölge ülkelerinin bazı hassasiyetleri olduğunu unutmamak gerekir. Bunlar arasında Kürtlerin Suriye'de belli bir bölgede ayrı bir idari yapı oluşturmasının Suriye'nin bölünmesine yol açacak yeni süreçleri tetikleme ihtimali de yer almaktadır. Maalesef bir taraftan Türkiye'den IŞİD'le mücadeleye destek vermesi istenirken diğer taraftan Kürt sorunu gibi meselelerde Türkiye ve diğer bölge ülkelerinin hassasiyetleri Batılı ülkeler tarafından göz ardı edilmektedir.

Bu durumda çözümün, tüm endişeleri aynı anda dikkate alan ve tüm tarafları tatmin edecek kapsamlı bir içeriğe sahip olması gerekir. Aksi halde daha önce ortaya konan yaklaşımlarla sorunun çözülmemeyeceği anlaşılmıştır. Bu çözüm önerilerinin bölgedeki Arap ülkelerinin Suriye ile ilgili hassasiyetlerini ve özellikle Sünni Araplar tarafından da kabul edilebilecek bir öneriyi içermesi gerekir. Bunun yanında ortaya

Cenevre-III'ün toplanması için gerekli çalışmaların derhal başlatılması gerekir. Bu defa bütün tarafların önkoşulsuz olarak masaya oturmaları sağlanmalıdır. Zira iç ve dış aktörlerin Suriye üzerinden yürüttüğü mücadelede şu ana kadar hiçbir taraf somut bir kazanım elde edememiştir. Muhalifler, Esad karşısında net bir başarı sağlayamadıkları gibi Suriye hükümetinin bu savaşta kazanma şansının olmadığı da anlaşılmıştır.

konacak çözüm önerisinin, Batı'nın IŞİD'le ilgili algısını dikkate alan ve aynı zamanda Suriye sorununu da çözen bir öneri olmasına ihtiyaç vardır. Bu önerinin Rusya'nın ve İran'ın Suriye konusundaki politikalarını dikkate almaması halinde uygulanma şansının olmayabileceği de dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla sorunun çözümünün ancak tüm tarafların ve yaklaşımlarının bir arada dikkate alınacağı mekanizmalarla ve uluslararası diplomasiyi işlevsel kılmakla mümkün olacağı gayet açıktır. Bütün tarafların soruna sıfır toplamı bir oyun olarak bakması halinde tıkanmanın devam edeceği ve bundan kaynaklanan sorunların başta Suriye'nin tamamen tahrip olmasıyla ve bu ülkenin ekonomik, toplumsal ve psikolojik anlamda tamiri mümkün olmayacak ölçüde zarar görmesiyle sonuçlanacağı görülmektedir. Sorun devam ederse Suriye'deki sorundan kaynaklanan insani kayıpların artması ve yaşanan insani dramın dayanılmaz boyutlara ulaşması mümkündür. Artan sorunların bölge ülkelerinin tamamını içine alacak bir kaos ve çatışma ortamına doğru sürüklenmesi ciddiye alınması gereken bir potansiyel risktir. Arap Baharı'yla başlayan sürecin çok daha dramatik boyutlara ulaşması ve yeni yıkımlara neden olması kaçınılmaz görünmektedir. Bölgede ortaya çıkan radikalleşme ve çatışmanın diğer bölge ülkelerini de tehdit etmesi ve sorunun çok daha doğrudan bir parçası haline gelmelerine yol açması mümkündür. Söz konusu sorunların bölgeyle

yakından ilgilenen Batılı ülkelerin bölgede kurmuş olduğu ilişkileri yerinden etme olasılığı oldukça büyüktür. Dolayısıyla potansiyel çatışma olasılığı, önü alınamayacak çok daha riskli sonuçlar doğurabilir.

Bu şartlarda geliştirilecek çözüm önerileri ilk aşamada sorunun daha fazla yayılma ve büyümesini engelleyebilir, ikinci aşamada ise bütün kesimlerin kaygılarını dikkate alan sıfır toplamlı olmayan bir çözüme yol açabilir. Demokratik, istikrarlı ve aynı zamanda ülke bütünlüğü korunmuş bir Suriye'ye nasıl ulaşılabileceği asıl odaklanılması gereken konudur. Bu çözüm, IŞİD ve benzeri yabancı unsurların Suriye'den çekilmesini, içerde şiddetin ve çatışmanın koşulsuz sona ermesini ve demokratik bir Suriye için bir yol haritasının nasıl oluşturulacağını içermelidir. Bu siyasi proje, aynı zamanda IŞİD ve benzeri radikal örgütlerle mücadele için uluslararası toplumun ortaklaşa çalışmasını gerektirmektedir. Bu amaçla Cenevre-III'ün toplanması için gerekli çalışmaların derhal başlatılması gerekir. Bu defa bütün tarafların önkoşulsuz olarak masaya oturmaları sağlanmalıdır. Zira iç ve dış aktörlerin Suriye üzerinden yürüttüğü mücadelede şu ana kadar hiçbir taraf somut bir kazanım elde edememiştir. Muhalifler, Esad karşısında net bir başarı sağlayamadıkları gibi Suriye hükümetinin bu savaşı kazanma şansının olmadığı da anlaşılmıştır. Bu savaşı kendi açılarından stratejik gören bölge ülkelerinin ise bu sorun nedeniyle siyasi ve ekonomik kayıpları giderek artmaktadır. Ukrayna sorununu çözüme konusunda ciddi sorunlar yaşayan ve Batı ile ilişkileri ciddi zarar gören Rusya'nın Suriye krizinden dolayı Arap ülkeleri nezdinde önemli bir prestij kaybı yaşadığı görülmektedir. Bir zamanlar İslam dünyasındaki kamuoyları nezdinde popüleritesi olan İran, bugün izlediği mezhepçi politikalar nedeniyle bölgede sekteryan çatışmaları arttıran bir ülke görünümü kazanmıştır. Türkiye, bu sorunun siyasi, ekonomik ve toplumsal bedelini ağır bir şekilde ödeyen ülkelerden biri durumuna gelmiştir. Bölgedeki Arap ülkeleri, bu sorun dolayısıyla kendi aralarında bölünmeler yaşamaktadırlar. ABD, söz konusu sorunda tam bir irade ortaya koymadığı için müttefikleri nezdinde çok ciddi güvenilirlik kaybına uğramıştır. Suriye'deki mevcut rejimin, bölgesel aktörlerin ve Batı dünyasının sorunu çözüme konusunda yeterli çabayı göstermemeleri, krizin tüm taraflar için faturasını ağırlaştırmaya devam etmektedir.

Tarafların meseleyi bir poker oyunu şeklinde ele alması sorunun çözümüne yardımcı olmamakta; sadece bu kaos ve otorite boşluğundan yararlanmaya çalışan yapıları büyütmektedir.

Bu bağlamda tüm taraflar için iki seçenek bulunmaktadır. Ya bundan kaynaklanan sorunların daha da karmaşıklaşmasını bekleyerek krizin yönetilemez bir noktaya gelmesine yol açmak ya da bu sorunu olabildiğince kontrol altına alarak çözülebilir bir noktaya taşımaktır. Bu nedenle tüm tarafların diğerinin hassasiyetlerini ve önceliklerini önemsizleştirmeden samimi ve duyarlı, ama aynı zamanda uygulanabilir bir stratejiye odaklanması gerekmektedir. Aksi halde her bir aktörün kendi önceliklerine odaklanarak sorunu çözmeye çalışması, diğer tarafları kendi gündemine zorlaması krizi çözmekten ziyade büyütmektedir. Tarafların meseleyi bir poker oyunu şeklinde ele alması sorunun çözümüne yardımcı olmamakta; sadece bu kaos ve otorite boşluğundan yararlanmaya çalışan yapıları büyütmektedir.

Türkiye bu konuda bir öncü rolü oynayabilir. Türkiye ile muhalif gruplar arasında, Türkiye ile İran ve Rusya arasında; Türkiye ile bölgedeki Arap ülkeleri arasında ayrıca Türkiye ile ABD ve Batılı müttefikleri arasında hızlı bir diplomasi trafiği başlatılabilir. Türkiye bu konuda bugüne kadar sergilemiş olduğu çabayı arttırabilir ve Batılı müttefikleriyle ortak bir perspektife odaklanabilir. Türkiye, bu bağlamda içerde çözüm sürecinden vazgeçmeden Kürt halkının hassasiyetleriyle bölgedeki diğer Arap ülkelerinin ve Batılı müttefiklerin hassasiyetlerini aynı anda uyumlaştıran bir politika geliştirme noktasında yeni bir arayışa yönelebilir. Zira geç kalınması tahammülü zor ve yönetilmesi mümkün olmayan yeni gelişmeleri beraberinde getirebilir. Türkiye'nin bu konuda diplomatik vizyona ve güce sahip olduğu bilinmektedir. Türkiye pozitif diplomasiyi uygulama ve sorun çözüme konusunda gerekli araçlara ve deneyime sahiptir. ○

Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi